

Title	The Role of Officers of Cannon (<i>Amauk Wuns</i>) in Konbaung period (1752-1885)
All Authors	Win Myint Aung
Publication Type	Local Publication
Publisher (Journal name, issue no., page no etc.)	Mandalay University Research Journal, Vol.1, N0.1, pp; 45-55
Abstract	History had greatly changed with the introduction of cannons into the relatively calm world of man and his environment. The possessors of cannons became the arbiter of the destiny of man and material. So Myanmar Kings built the empire with modernize weapons such as cannons. In the royal army of monarchical Myanmar artillery units and officers of cannon and artillery men played a crucial role in building the imperial forces. In this paper mainly focuses on the role of the twelve <i>Amauk Wuns</i> in Konbaung period (1752-1885)
Keywords	Officer of Cannon, Artillery men
Citation	
Issue Date	2009

ကုန်းဘောင်ခေတ်အမြောက်ဝန်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ (၁၇၅၂-၁၈၈၅)

၆ ဂါတ်တာဝင်းမြင့်အောင်

အနှစ်ချုပ်

မြန်မာမင်းများလက်ထက် နိုင်ငံထူထောင်ကြရာတွင် အမြောက်လက်နက်များမှာ ခေတ်မှီပြီး ကောင်းမွန်ရန်အလွန်အရေးကြီးပေသည်။ အထူးသဖြင့်အမြောက် လက်နက်များသည် အဝေးသို့ရောက်အောင်ပစ်နိုင်ခြင်း၊ မြို့ရိုးများကို ဖြိုဖျက် နိုင်ခြင်း၊ လူများစွာကိုထိမှန်နိုင်ခြင်း တို့ကြောင့် စစ်ပွဲ၏အရှုံးအနိုင်ကိုပင် အဆုံး အဖြတ်ပေးနိုင်ပေသည်။ ထိုအချက်များကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ် သရားမင်းများသည် အမြောက်လက်နက်များကိုပိုင်ဆိုင်ရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။ တဖန်ပိုင်ဆိုင်ရရှိ လာသော အမြောက်လက်နက်များကို ကိုင်တွယ်ပစ်ခတ်နိုင်ရန်နှင့် စနစ်တကျ စီမံကွပ်ကဲနိုင်ရန် အမြောက်အမှုထမ်းများကို အမြောက်တပ်အဖြစ် ဖွဲ့စည်းပေး ထားရသည်။ ထိုသို့ဖွဲ့စည်းရာတွင် ရာထူးအမြင့်ဆုံးဖြစ် သောအမြောက်ဝန်မှစ၍ အမြောက်တပ်သားအထိ ရာထူးအဆင့် အတန်းအလိုက် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားပေ သည်။ ဤစာတမ်းသည် ကုန်းဘောင်ခေတ် (၁၇၅၂-၁၈၈၅) တွင်တွေ့ရသော အမြောက်ဝန် (၁၂)ဦး၏ ရာထူးအဆင့်အတန်း၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့် ၎င်းတို့၏စွမ်းဆောင်ချက်များကို အကျဉ်းချုံး၍ တင်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်အမြောက်ဝန်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ (၁၇၅၂-၁၈၈၅)

မြန်မာမင်းများလက်ထက်တွင် အုပ်ချုပ်သူနှင့် အုပ်ချုပ်ခံဟူ၍ လူတန်းစား နှစ်မျိုးရှိသည်။ သာသနာ့ဝန်ထမ်းဖြစ်သော ရဟန်းမှလွဲလျှင် အုပ်ချုပ်သူ လူတန်းစားဖြစ်သော မင်းနှင့် မင်းမျိုး မင်းနွယ်သည် ထိပ်တန်းအကျဆုံးနှင့် အမြတ်ဆုံးဟု ဆိုနိုင်ပေသည်။^၁ အုပ်ချုပ်ခံလူတန်းစားတွင် မင်းမှုထမ်းများနှင့် အသည်၊^၂ အလာ၊^၃ ဝင်နေ၊ ကပ္ပိုး^၄ တို့ပါဝင်သည်။ မင်းမှုထမ်းများတွင် ဝန်ကြီးမှူးကြီး၊ မတ်ကြီးတို့မှစ၍ အစုအခန်းသားတို့အထိ ပါဝင်သည်။ အစုအခန်းဆိုသည်မှာ မင်း

^၁ ၆ ဂါတ်တာတိုးလှ၊ အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ ကုန်းဘောင်ရွှေပြည်၊ ရန်ကုန်၊ စာပေလောကပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၂ ခု (တိယအကြိမ်)၊ မျက် (၁၆၉) (နောင် ၆ ဂါတ်တာတိုးလှ၊ ၂၀၀၂ ဟု ညွှန်းမည်)
^၂ နယ်မြေကျေးရွာအတွင်း အမြဲနေထိုင်၍ မင်းမှုထမ်းမဟုတ်သူ
^၃ အသည်နှင့်ကပ္ပိုးတို့ပေါင်း၍ ဖွားမြင်သောသူ
^၄ အခြားတစ်နယ်တစ်ကျေးမှ လာရောက်နေထိုင်သည့် အစုအမှုထမ်းမဟုတ်သူကို ကပ္ပိုး သို့မဟုတ် ဝင်နေဟု ခေါ်သည်။

ကေရာဇ်၏အမှုကိစ္စများနှင့် နိုင်ငံကာကွယ်ရေးတို့ကို ထမ်းဆောင်နိုင်ရန် သီးခြား ပိုင်းခြားသတ်မှတ် ထားသည့်လုပ်ငန်းတူအစုများကိုခေါ်သည်။^၁ အစုအဝေးတို့ကို လူမျိုးစုအလိုက်သော်လည်းကောင်း၊ လုပ်ငန်းတာဝန်တူရာအလိုက်သော်လည်းကောင်း စု စည်းခွဲခြားထားသည်။ လူမျိုးစုအလိုက် အစု များကို ကုလားစု၊ ကသည်းစု၊ တရုတ်စု၊ မြန်မာစု၊ မွန်စု၊ ယိုး ယားစု၊ ကောင်းဟန်စု၊ ယွန်းစု၊ ရခိုင်စု၊ ရှမ်းစု၊ လင်းဇင်းစု ဟူ၍တွေ့ရသည်။ ကုလားလူမျိုးစုတွင် အယူဝါဒ ကိုလိုက်၍ ပသီကုလား နှင့် သိုးဆောင်းကုလားဟူ၍ ခွဲခြားခေါ်ဝေါ်သည်။ ပသီကုလားတို့သည် အများအားဖြင့် သေနတ် အမှုထမ်းတို့ဖြစ်ကြသည်။ ကုလားပျိုသေနတ်စုဟူ၍လည်း ထင်ရှားသည်။ သိုးဆောင်းကုလားတို့တွင် ပေါ်တူဂီလူမျိုးအများဆုံးဖြစ်သည်။ ဘုရင်ဂျီများဟုခေါ်သည်။ ၎င်းတို့မှာ အမြောက်အမှုထမ်းများ ဖြစ်ကြသည်။ မြို့မင်းလက်ထက်တွင် သံလျင်မှ ခေါ်ဆောင်လာခဲ့သော ပေါ်တူဂီလူမျိုး အိမ်ထောင်စု (၂၀၀၀) နီးပါးရှိသည်။^၆ ၎င်းအဆက်အနွယ်များကို ချောင်းဦး၊ နဘက် (မြောင်မြို့နယ်) ချောင်းရိုး၊ ချမ်းသာ၊ မုံလှ (ရေဦးမြို့နယ်) တို့တွင် ယနေ့တိုင်တွေ့နိုင်သည်။ လူမျိုးစုအလိုက် အစုအဝေးများ အပြင်လုပ်ငန်းတူရာအလိုက် အစုအဝေးများလည်းရှိသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် မတိုင် မှီကပင် လုပ်ငန်းတူရာ အစုအဝေးများကို စုကြီး၊^၂ စုကြမ်း၊^၇ စုနု၊^၈ စုသေး^၉ ဟူ၍ ခွဲခြားထားပေသည်။

ထိုအစုများအနက် စုကြီးအဖြစ် လူဦး၊ လမိုင်းနှင့် ဝင်းကိုယ်ရံအစုများ ပါဝင်သည်။ လူဦးအစုသည် လက်နက်ကိုင်စစ်အစု၊ လမိုင်းသည် လယ်ယာလုပ်သားအစုနှင့် ဝင်းကိုယ်ရံသည် နန်းတွင်းအစောင့်အမှုထမ်းစုတို့ ဖြစ်သည်။ ဆင်စု၊ မြင်းစုနှင့် လှေစု များဟူ၍လည်းရှိသည့်အပြင် လက်နက်ဖြင့် ပိုင်းခြားထားသော ရွှေလေးစု၊ သေနတ်စု၊ အမြောက်စု များလည်းရှိသည်။^{၁၀} တစ်ဖန် စုကြီးလက်နက်ကိုင် အမှုထမ်းများကို သွေးသောက်စု၊ မြင်းစု၊ သေနတ်စုနှင့် မီးပေါက်အစုဟူ၍ ထပ်မံခွဲခြား ခေါ်ဝေါ်ထားသည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ မီးပေါက်အစုတွင် အမြောက်အစု

^၁ ဣ ဂါကတာရီရီ၊ သုတေသနအဘိဓာန်များမှတ်စု၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း၊ ၁၉၇၄၊ မျက်(၄၇၀)
^၆ ဣ ဂါကတာတိုးလှ၊ ၂၀၀၂၊ ၁၇၈-၁၇၉
^၂ လက်နက်ကိုင်အမှုထမ်းကို ခေါ်သည်
^၇ လှေသင်းစု၊ အတီးစု၊ ထောင်သားအစု လက်မထောက်အစု၊ ပါးကွက်လက်မရွံ့အစု၊ ဝင့်သီးအစု၊ ဗိုင်းတာ အစု ကိုသားပေါက်အစုတို့ကို ခေါ်သည် (မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅၊ ၂၉၂)
^၈ ရွှေမျက်ပါး၊ ကြယ်ခတ်၊ ရွှေချည်ထိုး၊ ဂုဏ်ထူး၊ ဂုဏ်ထူးရွှေလုပ်၊ ဘီးတော်လုပ် စသည့် အသုံးအဆောင် လုပ်ရ သော အစုများကို ခေါ်သည်။ (မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅၊ ၂၉၂)
^၉ ရှေ့တော်ပြေး၊ စမြောင်၊ တုရင်၊ ပြော၊ နေရာချ စသောအစုများနှင့် ရွှေတိုက်၊ ကသောင်းမြောင်တိုက် စသော တိုက်စောင့်များပါသည့်အစုများကို ခေါ်သည်။ (မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅၊ ၂၉၂)
^{၁၀} ဣ ဂါကတာတိုးလှ၊ ၂၀၀၂၊ ၁၈၀

စိန်အစု၊ ပုန်းအစု၊ မင်းဝံကုလားပျိုအစုနှင့် ဗိုလ်တရာအစုတို့ ပါဝင်သည်။^{၁၂} မီးပေါက်အစုတွင် ပါဝင်သော အမြောက်အစုအမှုထမ်းများကို ရာထူးအဆင့်အတန်းအလိုက် အမြောက်ဝန်၊^{၁၃} အမြောက်မှူး၊^{၁၄} အမြောက်ဗိုလ်၊^{၁၅} အမြောက်စာရေးကြီး၊^{၁၆} အမြောက်စာရေး၊^{၁၇} အမြောက်လက်သမား^{၁၈} နှင့် အမြောက်အမှုထမ်းဟူ၍ ခွဲခြားထားသည်။

အမြောက်ဝန်သည် အမြောက်အမှုထမ်းများအနက် ရာထူးအမြင့်ဆုံးဖြစ်သည်။ အမြောက်ဝန်ကို ၁၆ ဇူလိုင် ၁၆၉၂ ခုနှစ် မင်းရဲကျော်ထင် (၁၆၃၇-၁၆၉၈) လက်ထက် ထုတ်ပြန်ခဲ့သော အမိန့်တော်^{၁၉} တွင် အစောဆုံးတွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အမြောက်ဝန်သည် ကုန်းဘောင်ခေတ် (၁၇၅၂-၁၈၈၅) မတိုင်မှီကပင်ရှိခဲ့ကြောင်း သိရပေသည်။ အမြောက်ဝန်၏ တာဝန်များနှင့် ပတ်သက်ပြီး ရွှေနန်းသုံး ဝေါဟာရအဘိဓာန်တွင်

“လက်နက်တိုက်ဝန်ကြည့်ခွင့်မှတစ်ပါး ကောင်းမွန်စွာ ခင်းကျင်း ထားသည့် ရန်ပုံခွင်း အမြောက်၊ မဟာသတြ၊ဇေယျအမြောက်၊ ခန့်တိုင်းရောက် အမြောက် တော်များကို ကြည့်ရှုခွင့်၊ စကြံတင်အမြောက်၊ မင်္ဂလာအမြောက်၊ ဘုံးအိုမင်္ဂလာ အမြောက်၊ တောင်အင်း မင်္ဂလာအမြောက်၊ နောက်တိုးအမြောက်၊ ခရုတ်တုတ် အမြောက် စသည့် အမြောက်အစုအမှုထမ်းတို့ကို ကြည့်ရှုစီမံခွင့်များကို အမြောက်ဗိုလ် အမြောက်စာရေးတို့နှင့် ဆင့်ဆိုစီမံ မပြတ်ကြည့်ရှုရသည်”^{၂၀}

^{၁၂} ဦးတင်၊ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းနှင့် ဘိုးတော်ဘုရား၏ရာဇသတ်ခေါ်သော အမိန့်တော်တမ်းကြီး၊ စတုတ္ထတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှုဗိမာန်ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၆၊ မျက် ၂၄၉ (နောင် ဦးတင်၊ ၁၉၇၆ ဟု ညွှန်းမည်)

^{၁၃} Dr Than Tun, *The Royal Orders of Burma (AD 1598-1885)*, Part.ii, AD 1649-1750, Kyoto, Centre for South East Asian Studies, Kyoto University, 1985, p.292 (Henceforth: Than Tun, 1985a)

^{၁၄} Dr Than Tun, *The Royal Orders of Burma (AD 1598-1885)*, Part.i, AD 1598-1648, Kyoto, Centre for South East Asian Studies, Kyoto University, 1983, p.220

^{၁၅} ဦးမောင်မောင်တင်၊ ရွှေနန်းသုံးဝေါဟာရအဘိဓာန်၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ တတိယအကြိမ်၊ ၂၀၀၅၊ မျက်-၂၇၆ (နောင် မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅ ဟု ညွှန်းမည်)

^{၁၆} “ရတနာပူရတတိယတည်ဘိုးတော်ဆင်ဖြူရှင်ဘုရားတန်ဆိတ်နာမတော်နှင့်တကွ မင်းမိဘုရား သားတော်၊ ညီတော်၊ မှူးတော်၊ မတ်တော်၊ အမှုထမ်းအရာထမ်းတို့ဘွဲ့အမည်စာရင်း”၊ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၊ ပေ ၄၉၂၊ ဂူဝမ်း (နောင် အမသပေ၊ ၄၉၂ ဟု ညွှန်းမည်)

^{၁၇} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅၊ ၂၉၆

^{၁၈} အမသ ပေ ၄၉၂ ဂူဝမ်း

^{၁၉} Than Tun, 1985a, 292

^{၂၀} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅၊ ၁၈၂

ဟု ဖော်ပြထားပေသည်။ ထို့ကြောင့် အမြောက်ဝန်သည် လက်နက်တိုက်ဝန်တစ်ဦးတည်း သာ ကြည့်ရှုခွင့်ရသည့် အမြောက်တော်များကို ကြည့်ရှုစစ်ဆေးခြင်းနှင့် မိမိလက် အောက်အမှုထမ်းများ ဖြစ်သော အမြောက်ဗိုလ်၊ အမြောက်စာရေးတို့နှင့် အမြောက်စစ်သည်များကို အဆင့်ဆင့် စီမံ ကွပ်ကဲ အုပ်ချုပ်ခြင်း စသည့်တာဝန်များ ထမ်းဆောင်ရကြောင်း သိရပေသည်။ ကုန်းဘောင် ခေတ်တလျောက်လုံး အမြောက်ဝန်၏တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ခဲ့ကြသူများမှာ နေမျိုးသီရိ၊^{၂၁} နေမျိုးသီဟသူ၊^{၂၂} နေမျိုးဇေယျနော်ရထာ၊^{၂၃} ရွှေတောင်သီရိကျော်၊^{၂၄} မင်းကြီးမဟာမင်းလှမင်းထင်၊^{၂၅} နေမျိုးမင်းခေါင်ကျော်၊^{၂၆} မင်းကြီးမဟာမင်းထင်မင်းခေါင်၊^{၂၇} မင်းလှသီရိမင်းထင် (ငရွှေဇင်)၊^{၂၈} မဟာနော်ရထာ၊^{၂၉} မင်းကြီးမဟာမင်းခေါင်ဇေယျသူ၊^{၃၀} မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်၊^{၃၁} မင်းထင်

^{၂၁} အမသ ပေ၊ ၄၉၂၊ ၇၀၆

^{၂၂} (က) ဦးမောင်မောင်ထင် (၁)၊ K.S.M, A.T.M၊ ကုန်းဘောင်ဆက်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ပထမတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ပဉ္စမအကြိမ်၊ ၂၀၀၄၊ မျက် ၂၉၆ (နောင် မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄ ဟု ညွှန်းမည်)

(ခ) ဦးတိက္ခမဗ္ဗလင်္ကာ၊ ဣန္ဒြာဏ်တိုက်၊ မြန်မာ့စာပေအဖွဲ့ချုပ်၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာအုပ်တိုက်၊ ပထမအကြိမ်၊ ၂၀၀၅၊ မျက် ၆၆ (နောင် ဦးတိက္ခမ၊ ၂၀၀၅ ဟု ညွှန်းမည်)

(ဂ) နေမျိုးသီဟသူရဟု ဦးတိက္ခမ၊ ၂၀၀၅၊ ၆၆ တွင် ဖော်ပြထားသည်။

^{၂၃} ဦးမောင်မောင်ထင် (၁)၊ K.S.M, A.T.M၊ ကုန်းဘောင်ဆက်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ပထမတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပုံနှိပ်တိုက်၊ စတုတ္ထအကြိမ်၊ ၂၀၀၄၊ မျက် ၆၀ (နောင် မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄ ဟု ညွှန်းမည်)

^{၂၄} (က) မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၁၆

(ခ) မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၅၊ ၉၁

(ဂ) Dr Than Tun, *The Royal Orders of Burma, AD 1598-1885*, Part Five, AD 1788-1806, Kyoto, Centre for Southeast Asian Studies, Kyoto University, 1986, p.1049

^{၂၅} Dr Than Tun, *The Royal Orders of Burma, AD 1598-1885*, Part.Eight, AD 1819-1853, Kyoto, Centre for Southeast Asian Studies, Kyoto University, 1988, p.639

^{၂၆} မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄၊ ၃၈၁

^{၂၇} ဦးမောင်မောင်ထင် (၁)၊ K.S.M, A.T.M၊ ကုန်းဘောင်ဆက်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပုံနှိပ်တိုက်၊ စတုတ္ထအကြိမ်၊ ၂၀၀၄၊ မျက် ၁၀၁၊ ၁၀၄ (နောင် မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄ ဟု ညွှန်းမည်)

^{၂၈} မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၀၀၊ ၁၀၅၊ ၁၁၄

^{၂၉} မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄၊ ၂၃၁

^{၃၀} (က) မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄၊ ၂၈၈

(ခ) တော်စိန်ခိုင်၊ *လွှတ်တော်အမှတ်အသားစာအုပ်*၊ ရန်ကုန်၊ ဗြိတိသျှဘားမားပုံနှိပ်တိုက်၊ တတိယအကြိမ်၊ ၁၉၂၆၊ မျက် ၁၅၇ (နောင် တော်စိန်ခိုင်၊ ၁၉၂၆ ဟု ညွှန်းမည်)

^{၃၁} (က) Dr Than Tun, *The Royal Orders of Burma, AD 1598-1885*, Part.Nine, AD 1853-1885, Kyoto, Centre for Southeast Asian Studies, Kyoto University, 1989, p.920 (Henceforth: Than Thn, 1989)

(ခ) မောင်မောင်ထင်၊ ၂၀၀၄၊ (၃၃၇) တွင် မဟာမင်းထင်ကျော်ခေါင်ဟု ဖော်ပြထားသည်။

မင်းလှကျော်ခေါင် (မောင်ခင်မောင်)^{၃၂} တို့ဖြစ်သည်။ အမြောက်ဝန်တို့၏ဘွဲ့^{၃၃} များကိုကြည့်လျှင် မင်းကြီးဘွဲ့သုံးယောက်၊ မဟာဘွဲ့နှစ်ယောက်၊ မင်းတပ်ဘွဲ့နှစ်ယောက်၊ နေမျိုးမင်းတပ်ဘွဲ့ တစ်ယောက်၊ နေမျိုးဘွဲ့သုံးယောက်နှင့် ရွှေတောင်ဘွဲ့တစ်ယောက် ရရှိခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။ မင်းကြီးဘွဲ့ရရှိသည့် သုံးယောက်မှာ ဘကြီးတော်မင်း (၁၈၁၉-၁၈၃၇)၊ ပုဂံမင်း (၁၈၄၆-၁၈၅၃)နှင့် မင်းတုန်းမင်း (၁၈၅၃-၁၈၇၈) တို့လက်ထက်တွင် ရရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် အမြောက်ဝန်တို့သည် အမြင့်ဆုံး မင်းကြီးဘွဲ့မှ ရွှေတောင်ဘွဲ့အထိ ရရှိခဲ့ကြသည်။

နေမျိုးသီရိ

ကုန်းဘောင်မင်းဆက်ကို စတင်ထူထောင်ခဲ့သော အလောင်းမင်းတရား (၁၇၅၂-၁၇၆၀) လက်ထက်၌ အမြောက်ဝန်ကို မတွေ့ရပေ။ ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက် (၁၇၆၃-၁၇၇၆) ရောက်မှသာ အမြောက်ဝန်ကို စတင်တွေ့ရသည်။ နေမျိုးသီရိသည် ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက် အမြောက်ဝန်ရာထူးကို ရရှိခဲ့သူဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နေမျိုးသီရိ သည် ကုန်းဘောင်ခေတ်၏ ပထမဆုံး အမြောက်ဝန်ဟု ဆိုနိုင်ပေသည်။ ၁၅ ဇန်နဝါရီ ၁၇၆၅ တွင် တိုက်ဆင် ၃၀၀၊ မြင်း ၁၀၀၀၊ စစ်သည် ၁၅၀၀၀ ပါသော တပ်ပေါင်း ၃၂ တပ်ဖြင့် မဏိပူရသို့ စစ်ချီရာ နေမျိုးသီရိမှာ တပ်တစ်တပ်ကို ဦးစီး၍^{၃၄} လိုက်ပါတိုက် ခိုက်ခဲ့ရသည်။

နေမျိုးသီဟသူ

နေမျိုးသီဟသူသည်လည်း ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက် (၁၇၆၃-၁၇၇၆) ၌ တိယမြောက် အမြောက်ဝန်တစ်ဦးဖြစ်သည်။ ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက် ဖြစ်ပွားခဲ့သော တရုတ်-မြန်မာတွင် အမြောက်ဝန်နေမျိုးသီဟသူကို ဗိုလ်မှူးခန့်၍ ဧရာဝတီမြစ်အနောက်ဘက် ကြည်းကြောင်းဖြင့် မိုးကောင်းသို့ စစ်ချီစေခဲ့သည်။ ထို့အတူ ဗိုလ်ချုပ်ဝန်ကြီး မဟာသီဟသူရ၊ လက်ဝဲဝင်းမှူး နေမျိုး စည်သူနှင့် တိမ်ကြားမင်းခေါင်ကို ရေကြောင်းဖြင့် ဗန်းမော်သို့လည်းကောင်း၊ မိုးမိတ်စော်ဘွားနှင့် ကျော်ထင်ရာဇာတို့ကို ဧရာဝတီမြစ်အရှေ့ဘက် ကြည်းကြောင်းဖြင့်လည်းကောင်း အသီးသီး

^{၃၂} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၃၅၊ ၄၈၉

^{၃၃} ဘွဲ့များပေးရာတွင် အနိမ့်အမြင့်အလိုက် အဆင့် (၁၁) ဆင့်ရှိသည်။ အမြင့်ဆုံးဘွဲ့မှာ သုဓမ္မာဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းအောက် သက်တော်ရှည်ဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် သတိုးဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် မင်းကြီးဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် မဟာဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် မင်းတပ်ဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် နေမျိုးမင်းတပ်ဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် နေမျိုးဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် နော်ရထာဘွဲ့၊ ၎င်းအောက် ရွှေတောင်ဘွဲ့နှင့် အောက်ဆုံး ငယ်မည်ပျောက်ဘွဲ့ဟူ၍ အသီးသီးရှိသည် (ဦးတင်၊ ၁၉၇၆၊ ၁၄၀)

^{၃၄} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၂၇၇

ချီတက်ကာ တရုတ်တို့နှင့်တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။^{၃၅} ၁၅ စက်တင်ဘာ ၁၇၆၄ တွင် ဆင်ဖြူရှင် မင်းသည် လေးဆယ်တော်၊ ငါးဆယ်တော်သွေးသောက်စုများ ဖွဲ့တော်မူရာ အမြောက်ဝန် နေမျိုးသီဟသူမှာ လေးဆယ်တော် နေမျိုးသင်္ခယာ သွေးသောက်စုတွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုသွေး သောက်စုတွင် ဝန်ထောက်၊ မြို့ဝန်၊ သစ်တောဝန်၊ တရားသူကြီး၊ တရားစစ်၊ ကသည်း ဝန်၊ အမြောက်ဝန် စသည့်ရည်တူလူပေါင်း ၂၄ ယောက်ကို ဝန်ထောက်နေမျိုးသင်္ခယာအား သွေး သောက်ကြီးခန့်၍ ဖွဲ့ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုလေးဆယ်တော်သွေးသောက် အဖွဲ့ဝင် (၂၄) ဦး တို့သည်^{၃၆} နေရာအဆင့်တွင် နေရသူများလည်းဖြစ်သည်။^{၃၇} ထို့ကြောင့် အမြောက်ဝန်သည် စုကြီးအစုတွင် အမြင့်ဆုံးဖြစ်သော သွေးသောက်စုတွင်လည်း ပါဝင်ရကြောင်း တွေ့ရသည်။

နေမျိုးဇေယနော်ရထာ

ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက်တွင် အမြောက်ဝန်နှစ်ဦးတွေ့ရသော်လည်း စဉ့်ကူးမင်း (၁၇၇၆-၁၇၈၂) လက်ထက်၌ အမြောက်ဝန်တစ်ဦးမျှ မတွေ့ရပေ။ ညွှန်မင်း (၁၇၈၂-၁၈၁၉) လက်ထက် ရောက်မှသာ နေမျိုးဇေယနော်ရထာကို ပထမဆုံးအမြောက်ဝန် အဖြစ်တွေ့ရသည်။ ၂၅ ဇန်နဝါရီ ၁၇၉၀ တွင် ဟံသာဝတီ ရွှေမော်ခေဘုရား ထီးတော်တင်ရန်အတွက် အမြောက်ဝန် နေမျိုးဇေယ နော်ရထာနှင့် မြင်းမှူး မင်းရဲမင်းလှကျော်ထင်တို့ ကြီးကြပ်၍ ထီးတော်ကို ရွှေဖောင်တော်ဖြင့် တင်ကာ ဟံသာဝတီမြို့သို့ ပို့စေခဲ့သည်။^{၃၈}

ရွှေတောင်သီရိကျော်

ရွှေတောင်သီရိကျော်သည် ညွှန်မင်းလက်ထက် နေမျိုးဇေယနော်ရထာနောက် တွေ့ရသော လူတိယမြောက် အမြောက်ဝန်ဖြစ်သည်။ ၁၈၀၇ ခုနှစ် ညွှန်မင်းအား ဆင်ဖြူတော်ဆက်သသည့် အခမ်းအနားတွင် ရွှေတောင်သီရိကျော်မှာ ရတနာသုံးပါး ပူဇော်ပွဲ၊ သမ္မာဠ ဝနတ်ပူဇော်ပွဲနှင့် ခမည်းတော်ဘုရား မယ်တော်ဘုရားပူဇော်ပွဲများ^{၃၉} ကို ပြုလုပ်ပေးရကြောင်းသာ တွေ့ရသည်။

^{၃၅} ကထိက စိန်လွင်လေး၊ ဝိဇ္ဇာဂုဏ်ထူး^{၅၀} ဝေ၊ မြန်မာ့စစ်တပ်များနှင့်သေနင်္ဂဗျူဟာများ၊ ရန်ကုန်၊ စည်ပင် သာယာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၈၊ မျက်-၅၄

^{၃၆} ပွဲတက်နေရာချထားရာတွင် နေရာငါးသွယ်ရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ တော်နေရာသည် အမြင့်ဆုံးဖြစ်ပြီး ၎င်းနောက်^{၅၁} နေရာ၊ ၎င်းနောက် စနည်းနေရာ၊ ၎င်းနောက် အတွင်းဘဝေါနေရာ၊ ၎င်းနောက် အပြင်ဘဝေါ နေရာ စသည်ဖြင့် အသီးသီးရှိကြသည်။ (မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၅၊ ၉၀)

^{၃၇} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၂၆၉

^{၃၈} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၆၀

^{၃၉} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၁၆

နေမျိုးမင်းခေါင်ကျော်

နေမျိုးမင်းခေါင်ကျော်သည် ဘကြီးတော်လက်ထက် (၁၈၁၉-၁၈၃၇) မှ အမြောက်ဝန် ဖြစ်သည်။ ဘကြီးတော်လက်ထက်၌ပင် နေမျိုးမင်းခေါင်ကျော်၏ အရင်ကရိုခဲ့သော အမြောက်ဝန် မင်းကြီး မဟာမင်းလှမင်းထင်မှာ အမြောက်ဝန်ခန့်ကြောင်းသာတွေ့ရပြီး အခြားဘာအကြောင်းမျှ မသိရပေ။ ၁၈၃၇ ခု ဇူလိုင်လတွင် အမြောက်ဝန် နေမျိုးမင်းခေါင်ကျော်ကို အတွင်းဝန်မင်းကြီး မဟာနန္ဒသကြီး၊ မဟာမင်းလှနော်ရထာ၊ မဟာမင်းလှမင်းကျော်၊ ရွှေတိုက်ဝန် မင်းကြီးမဟာ မင်းလှမင်းခေါင်၊ လက်ဝဲဝင်းမှူးမင်းကြီး မဟာရန်ဌး သီဟသူ၊ လက်ယာဝင်းမှူး မဟာမင်းလှ မင်းထင်၊ နောက်ဝင်းမှူး မင်းကြီးမင်းခေါင်၊ ဝန်ထောက် မဟာမင်းလှသီဟသူ၊ မဟာမင်းလှ ကျော်ထင်၊ နန်းမတော်ဝန်မင်းကြီး မဟာသကြီး၊ သူရဲဝန်မဟာမင်းလှသီဟသူ၊ အနောက်ဝန် မဟာမင်းထင်စည်သူတို့နှင့်အတူ အတွင်းဝန်မင်းကြီး မဟာနန္ဒသကြီးကိုပေးသည့် အစီးအနင်း အဆောင်အရွက်အတိုင်း ပေးအပ်ခဲ့သည်။^{၇၀} ထို့ကြောင့် အမြောက်ဝန် နေမျိုး မင်းခေါင်ကျော်သည် အတွင်းဝန်၊ ရွှေတိုက်ဝန်၊ ဝင်းမှူး၊ ဝန်ထောက်၊ သူရဲဝန်၊ နန်းမတော်ဝန်နှင့် အနောက်ဝန်တို့ ရရှိသည့် အဆင့်အတန်းအတိုင်း ရရှိခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။

မင်းကြီးမဟာမင်းထင်မင်းခေါင်

သာယာဝတီမင်း (၁၈၃၇-၁၈၄၆) လက်ထက်၌ အမြောက်ဝန်ကို မတွေ့ရပေ။ မင်းကြီး မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်မှာ ပုဂံမင်း (၁၈၄၆-၁၈၅၃) လက်ထက် အမြောက်ဝန်ရာထူးကို ရရှိခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ၁၈၅၂ ခုတွင် ပုဂံမင်းကို ညီတော်များဖြစ်သော မင်းတုန်းမင်းနှင့် ကနောင်မင်းသားတို့က ရတနာသိင်္ဃံသို့ ထွက်ခွာပြီး လူသူများစုရုန်းကာ ပုန်ကန်ခဲ့သည်။ ထိုပုန်ကန်မှုကို နှိမ်နင်းရန်အတွက် အမြောက်ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်ကို ဝန်ထောက်စို့လေးဆယ့်ငါးဝန် မင်းကြီးမဟာ မင်းလှမင်းထင်၊ မြောက်တစ်ရာငါးဆယ်ဗိုလ် မင်းထင်မင်းခေါင်ကျော်တို့နှင့်အတူ စစ်သည် (၁၀၀၀) ကို အုပ်ချုပ်စေပြီး ဧရာဝတီမြစ်အနောက်ဘက်မှနေ၍ စစ်ကိုင်းကြောင်းဖြင့် ချီတက်တိုက် ခိုက်စေခဲ့သည်။^{၇၁} သို့သော် အမြောက်ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်မှာ ပြောင်းသင့်၍ ကျဆုံးခဲ့လေသည်။^{၇၂} ကနောင်မင်းသား၏တပ်များက အမရပူရနေပြည်တော်ကို ချီတက်တိုက်ခိုက်ပြီး နောက်ဆုံး ၁၇ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၅၃ တွင် မြို့ကိုသိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။^{၇၃}

^{၇၀} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၃၈၁
^{၇၁} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၀၁
^{၇၂} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၀၉
^{၇၃} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၁၁

မင်းလှသီရိမင်းထင်

မင်းလှသီရိမင်းထင်သည် မင်းတုန်းမင်း (၁၈၅၃-၁၈၇၈) လက်ထက် ပထမဆုံး သော အမြောက်ဝန်ဖြစ်သည်။ ငယ်မည်မှာ ငရွှေဇင်ဖြစ်သည်။ ၁၈၅၂ ခုနှစ်တွင် မင်းတုန်းမင်းက ပုဂံမင်းကို ပုန်ကန်ရာ ရတနာသိင်္ဃံမြို့ကို အောင်မြင်ပြီးနောက် ဘွဲ့များ ပေးရာတွင် ငရွှေဇင်ကို မင်းလှသီရိမင်းထင်ဘွဲ့အမည်ဖြင့် အမြောက်ဝန်ရာထူးပေးအပ် ခဲ့သည်။^{၇၅} မင်းလှသီရိမင်းထင်သည် မင်းတုန်းမင်း၏ ပုန်ကန်မှုအောင်မြင်စေရန်အတွက် များစွာပံ့ပိုးကူညီခဲ့သူဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းနှင့် ကနောင်မင်းသားတို့သည် အမရပူရမြို့ကို ဝိုင်းဝန်းလုပ်ကြံရာ မအောင်မြင်ဘဲ နှောင့်နှေးလျက်ရှိရာ ပုဂံမင်းဘက်မှ အင်္ဂလိပ်တို့ အကူအညီမပေးနိုင်ရန် ၅ ဇန်နဝါရီ ၁၈၅၃ တွင် အမြောက်ဝန်မင်းလှသီရိမင်းထင်ကို ပြည်မြို့ရှိ အင်္ဂလိပ်စစ်ဗိုလ်တို့ထံ မိမိတို့နှင့်သာ မဟာမိတ်ဖြစ်ကြောင်း စေလွှတ်ပြောဆို ခဲ့သည်။^{၇၅}

မဟာနော်ရထာ

မဟာနော်ရထာသည်လည်း မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် လူတိယမြောက်အမှုထမ်း ခဲ့သော အမြောက်ဝန်ဖြစ်သည်။ မင်းလှသီရိမင်းထင်နောက် မည်သည့်အချိန်တွင် ခန့်ထားလိုက်သည်ကို မသိရပေ။ ၁၈၆၆ ခုနှစ်တွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော မြင်ကွန်း၊ မြင်းခုန်တိုင် အရေးအခင်းတွင် အမြောက်ဝန်မဟာနော်ရထာနှင့် အမြောက်စာရေး ငကြီးတို့သည် လူပေါင်း ၇၀ ကျော်နှင့်အတူ မြေနန်းတော်^{၇၆} မှနေ၍ သူပုန်တို့အား ပြန်လည် ခုခံတိုက်ခိုက်ခဲ့ကြောင်းသာ တွေ့ရသည်။

မင်းကြီးမဟာမင်းခေါင်ဇေယသူ

မင်းကြီးမဟာမင်းခေါင်ဇေယသူသည်လည်း မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် မဟာနော်ရထာနောက် အမြောက်ဝန်ရာထူးရရှိခဲ့သူဖြစ်သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တလျှောက်လုံး၌ အမြောက်ဝန်များကို သာမန်အားဖြင့် အမြောက်ဝန်ဟု ခေါ်ဝေါ်ခဲ့သော်လည်း မင်းကြီးမဟာမင်းခေါင်ဇေယသူကို အမြောက်အတွင်းဝန်^{၇၇} ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ပေသည်။ ၁၂ နိုဝင်ဘာ ၁၈၇၆ ခုနှစ်တွင် မင်းတုန်းမင်း၏ မိဖုရားအရှင် နန်းမတော်မိဖုရားခေါင်ကြီး နတ်ပြည်စံတော်မူရာ သဂြိုဟ်သည့် အခမ်းအနားတွင် အမြောက်အတွင်းဝန်မိုးတားမြို့စားမင်းကြီး မဟာမင်းခေါင်ဇေယသူနှင့်အတူ လယ်ကိုင်းမြို့စား

^{၇၅} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၀၀
^{၇၅} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၁၀၅
^{၇၆} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၂၃၁
^{၇၇} တော်စိန်ခို၊ ၁၉၂၆၊ ၁၅၇

ကင်းဝန်သေနတ်ဝန်ကြီး၊ ခန်းပတ် မြို့စားဝန်ကြီး၊ အတွင်းဝန်ဆောမြို့စား၊ အတွင်းဝန် လယ်ဝန် ယောမြို့စား၊ ရွှေတိုက်အတွင်းဝန် တောင်ခွင်မြို့စား၊ ကင်းစဉ်ဝန်ထောက် လှိုင်တက်မြို့စားနှင့် ဝန်ထောက်မြို့ သစ်မြို့စား^{၄၈} တို့က ကြီးကြပ်လုပ်ဆောင်ပေးခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အမြောက် အတွင်းဝန်ရာထူးကို ၁၈၇၆ ခုတွင် ခေါ်ဝေါ်နေပြီဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပေသည်။ ထို့ပြင် အမြောက် အတွင်းဝန် မင်းကြီးမဟာမင်းခေါင်ဇေယသုသည် မိုးတားမြို့ကို စားရကြောင်းလည်း သိရပေသည်။ ၁၈၇၇ ခုနှစ်တွင် ဗန်းမော်မြို့မှ ဆန်တက်လာသော ဝှမ်းတင်သည့်လှေများကို ကချင်တို့က ချောင်းမြောင်းတိုက်ခိုက်ကြသဖြင့် လမ်းခရီးငြိမ်ဝပ်ပြီး အေးချမ်းမှုရှိစေရန်နှင့် တိုက်ခိုက်ကြသည့် ကချင်များအားဖမ်းဆီးရန် လွှတ်တော်မှ အမြောက်အတွင်းဝန်အား တာဝန်ပေးအပ်ကာ လုပ် ဆောင်စေ^{၄၉}ခဲ့ကြောင်းလည်း တွေ့ရပေသည်။

မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်

မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်မှာ သီပေါမင်း (၁၈၇၈-၁၈၈၅) လက်ထက် အမှုထမ်းခဲ့သော အမြောက်ဝန်ဖြစ်သည်။ ၂၃ နိုဝင်ဘာ ၁၈၇၈ ခုတွင် မင်းထင်ရာဇာကျော်ခေါင် ဘွဲ့မှ မဟာ မင်းထင်မင်းခေါင်ဘွဲ့ကို ပေးအပ်ခြင်းခံခဲ့ရသည်။^{၅၀} ထို့ပြင် ၁၃ ဇန်နဝါရီ ၁၈၇၉ ခုတွင် အမြောက်ဝန် မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်ကို သံတော်ဆင့် ဌ ဝန်း အကောက်ဝန်ပေါက်မြိုင်မြို့စား မင်းကြီးမင်းလှမဟာမင်းထင်ကျော်နှင့်အတူ ဝန်ထောက်ရာထူးကို ထပ်မံ၍ခန့်အပ်ထားခဲ့သည်။ ဝန်ထောက်အမြောက်ဝန်၊ မဟာမင်းထင်မင်း ခေါင်သည် မြို့သစ်မြို့ကိုလည်း စားရသည်။^{၅၁}

မင်းထင်မင်းလှကျော်ခေါင်

အမြောက်ဝန်မင်းထင်မင်းလှကျော်ခေါင်သည် သီပေါမင်းလက်ထက် ဣန္ဒိယမြောက် အမြောက်ဝန်ဖြစ်သည်။ သူ၏ငယ်အမည်မှာ မောင်ခင်မောင်ဖြစ်သည်။ အောက်တိုဘာလ ၁၈၇၉ ခုတွင် စစ်သည်ပေါင်း (၂၄၀၀၀) ကျော်ကို စစ်ဝတ်စုံများ ဝတ်ဆင်စေလျက် သီပေါမင်းရှေ့ မှောက်တွင် တပ်တော်များကို ခင်းကျင်းပြသရာ အမြောက်ဝန် မင်းထင်မင်းလှကျော်ခေါင်သည်

^{၄၈} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၂၈၇-၂၈၈
^{၄၉} တော်စိန်ခိုင်၊ ၁၉၂၆၊ ၁၅၇
^{၅၀} Than Tun, 1989, 920
^{၅၁} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၃၃၆-၃၃၇

အမြောက်တပ်ပေါင်း (၈) တပ်နှင့် အမြောက်အမှုထမ်း ၈၄၇ ယောက်ကို ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲ၍ ခင်းကျင်းပြသခဲ့ရသည်။ ထို့ပြင် မင်းထင်မင်းလှကျော်ခေါင်သည် မဘဲမြို့ကိုလည်း စားရသည်။^{၅၂}

အချုပ်အားဖြင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် အမြောက်ဝန်ပေါင်း (၁၂) ဦးရှိခဲ့သည်။ ထို အမြောက်ဝန်များမှာ ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက်နှစ်ဦး၊ ဗုဒ္ဓမင်းလက်ထက်နှစ်ဦး၊ ဘကြီးတော်လက် ထက်နှစ်ဦး၊ ပုဂံမင်းလက်ထက်တစ်ဦး၊ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်သုံးဦးနှင့် သီပေါမင်းလက်ထက်နှစ်ဦး စသည်ဖြင့် အသီးသီးအမှုထမ်းခဲ့ကြသည်။ အမြောက်ဝန်များသည် နေရာအဆင့်တွင်သာ နေကြရသည်။ အမြောက်ဝန်များတွင် သုံးဦးသာလျှင် မြို့စားအဖြစ် ပေးအပ်ခြင်းခံကြရသည်။ တခါတရံတွင် အမြောက်ဝန်ရာထူးနှင့်အတူ ဝန်ထောက်၊ အတွင်းဝန်၊ သံတော်ဆင့်စသည့် ရာထူးများနှင့် တွဲဖက်ထမ်းဆောင်ရကြောင်း တွေ့ရပေသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

“ရတနပူရ တတိယတည်ဘိုးတော် ဆင်ဖြူရှင်ဘုရားတန်ဆိတ်နာမတော်နှင့်တကွ မင်းမိဘုရား သားတော်၊ ညီတော်၊ မျိုးတော်၊ မတ်တော်၊ အမှုထမ်းအရာထမ်းတို့ ဘွဲ့အမည်စာရင်း”၊ အမျိုးသားစာကြည့် တိုက်၊ ပေ ၄၉၂

စိန်လွင်လေး၊ ဝိဇ္ဇာဂုဏ်ထူး၊ နေ့စဉ်၊ မြန်မာ့စစ်တပ်များနှင့် သေနင်္ဂဗျူဟာများ၊ ရန်ကုန်၊ စည်ပင် သာယာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၈

တော်စိန်ခို၊ လွှတ်တော်အမှတ်အသားစာအုပ်၊ ရန်ကုန်၊ ဗြိတိသျှဘားမားပုံနှိပ်တိုက်၊ တတိယအကြိမ်၊ ၁၉၂၆

တိက္ခမဗ္ဗာလင်္ကာရ (ဦး) နှင့် သန်းထွန်း (ဋ္ဌ ၇၀၀)၊ မြန်မာ့စစ်တပ်စွဲသမိုင်း၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူး ချိုချိုစာအုပ်တိုက်၊ တတိယအကြိမ်၊ ၂၀၀၅

တင် (ဦး)၊ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းနှင့် ဘိုးတော်ဘုရား၏ ရာဇသတ်ခေါ်သော အမိန့်တော်တမ်းကြီး၊ စတုတ္ထတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှုဗိမာန်ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၆

တိုးလှ (ဋ္ဌ ၇၀၀)၊ အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ ကုန်းဘောင်ရွှေပြည်၊ ရန်ကုန်၊ စာပေလောကပုံနှိပ်တိုက်၊ (တတိယအကြိမ်) ၂၀၀၂

မောင်မောင်တင် (၁) (ဦး)၊ K.S.M, A.T.M၊ ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ပထမတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ပဉ္စမအကြိမ်၊ ၂၀၀၄

မောင်မောင်တင် (၁) (ဦး)၊ K.S.M, A.T.M၊ ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပုံနှိပ်တိုက်၊ စတုတ္ထအကြိမ်၊ ၂၀၀၄

^{၅၂} မောင်မောင်တင်၊ ၂၀၀၄၊ ၃၅၀

မောင်မောင်တင် (ဦး)၊ *ရွှေနန်းသုံးဝေါဟာရအဘိဓာန်*၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ တတိယ အကြိမ်၊
၂၀၀၅

ရီရီ (ဇွဲ ကိတ်တာ)၊ *သုတေသနအဘိဓာန်များမှတ်စု*၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း၊ ၁၉၇၄

Than Tun, Dr., *The Royal Orders of Burma (AD 1598-1885)*, Part.I, AD 1598-1648, Kyoto, Centre for South East Asian Studies, Kyoto University, 1983

Than Tun, Dr., *The Royal Orders of Burma (AD 1598-1885)*, Part.II, AD 1649-1750, Kyoto, Centre for South East Asian Studies, Kyoto University, 1985

Than Tun, Dr., *The Royal Orders of Burma (AD 1598-1885)*, Part.Five, AD 1788-1806, Kyoto, Centre for South East Asian Studies, Kyoto University, 1986

Than Tun, Dr., *The Royal Orders of Burma (AD 1598-1885)*, Part.Eight, AD 1819-1853, Kyoto, Centre for South East Asian Studies, Kyoto University, 1988

Than Tun, Dr., *The Royal Orders of Burma (AD 1598-1885)*, Part.Nine, AD 1853-1885, Kyoto, Centre for South East Asian Studies, Kyoto University, 1989